

N:o 25, i anledning af väckta motioner om eftergift af Kronans rätt till dana-arf efter tvänne personer;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 6, i anledning af en utaf Herr Jöns Pährsson väckt motion, angående skärpt ansvar för olofflig varuförsel.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Thorsdagen den 28 Februari 1867.

Kammaren sammanträdde kl. 12 middagen.

Justerades 5 protokolls-utdrag för den 27 dennes och protokollet för den 29 sistlidne Januari f. m.

Upplästes följande protokoll: »År 1867 den 27 Februari sammanträdde den nämnd, som eger att döma, huruvida Högsta Domstolens samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras viktiga kall bibehållas; hvarvid röstades öfver följande proposition:

»Den, som vill, att omröstning på det i 69 § Riksdags-ordningen föreskrifna sätt skall anställas till uteslutande af någon bland Högsta Domstolens ledamöter, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, blifva Högsta Domstolens samtliga ledamöter bibehållne»;

Och befunnos, efter omröstningens slut, sedan en voteringsedel blifvit undantagen och förseglad samt de öfriga voteringsedlarna öppnade, hvarvid 2 voteringsedlar förklarades ogiltiga, rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 1;
Nej — 44.

I följd hvaraf nämnden ansett Högsta Domstolens samtliga ledamöter böra vid deras embeten bibehållas.

Herr

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta protokoll skulle läggas till handlingarne och dess innehåll delgifvas Riksdagens Kansli-deputerade, med anmodan att uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag till den underdåniga skrifvelse i ämnet, som borde till Kongl. Maj:t aflåtas.

Ropades ja.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 26, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af sednaste riksdag; och

N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående statsbidrag till anläggande af väg invid Råne elf emellan allmänna kustlandsvägen samt Degersels Öfverstby.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 20 och 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 36, i anledning af väckt motion om indragning af åtskilliga helgdagar.

Herr Björck: J afseende å denna fråga förekommer åtskilligt tänkvärdt. Den ingår i betydelsen af de kristliga högtiderna och sammanhänger äfven med frågan om roten till dem alla, nemligen sabbatens instiftande. Lika öfvertygad jag är, att de kristna uti Nya Testamentets författning icke äro bundna vid den judiska sabbaten, och vid de stadganden om denna, hvilka gåfvos i sammanhang med den gudomliga lagstiftningen på Sinai; lika förvissad är jag, att den ursprungliga vid sjelfva skapelsen gjorda gudomliga sabbatsstiftelsen qvarstår i sin stora vikt och betydelse för all tider. Jag är derföre å ena sidan mycket ömtålig i fråga om allt, som motverkar denna heliga inrättnings egentliga syftemål och störer helgden af densamma; men å andra sidan uppfattar jag lagstiftningen på Sinai och de grundsatser af denna lagstiftning, som innefattas i de Tio buden, från nya Testamentets evangeliska synpunkt, och anser, att en sann kristen icke är bunden vid annat bud än kärlekslagen, men ock att det fordras andeligen upplysta ögon för att se hvad detta bud innebär. Jag finner derföre ej såsom motionären tyckes mena, att orden: »sex dagar skall du arbeta», gälla för oss såsom något ovilkorligt bud. Icke heller detta stadgande förbinder kristna vidare än den kristliga kärleken det fordrar. Derföre finna vi ock, att från kristendomens första tider, likasom hos Guds folk i Gamla Testamentet, tidigt uppkommo heliga högtider, som jemte sabbaten blefvo frade. Och hvad den 7:de dagen sjelf angår, är det ett behof för meniskan, i hvad tid som helst, dels att hvila från hvardagslifvets mödor och bestyr, dels att mera, än det kan ske under veckans öfriga dagar, hafva ledighet att egna sig åt betraktelsen af hvad, som rör hennes högre bestämmelse, hennes förhållande till Gud och evigheten. Det är derföre, som detta bud, att den sjunde dagen skall vara hvilodag, qvarstår såsom en förklaring af hvad kärleksbudet i detta hänseende fordrar. Men de andra högtiderna hafva af kristlig frihet blifvit tillagda och till

en del af verkligt religiöst behof ganska tidigt införda i kristenheten. Vål veta vi, att ock snart nog kristendomen urartade till verkhelighet och helgondyrkan, och att en del högtider äfven på afgudiskt sätt skulle förherrliga helgonen. De måste naturligtvis vid den stora reformationen försvinna, men Luther hade en djup vördnad för kyrkans gamla former, så vidt de kunde förenas med Guds Ord; och i detta, som i flera andra fall, gick Lutherska reformationen en medelväg mellan den katholska och den reformerta församlingens kyrkoskick, så att ock utaf högtiderna borttogos endast de, som icke kunde stå tillsammans med ren evangelisk lära. Således kvarstod äfven efter Luthers reformation en större mängd helgdagar än som kunde vara i andra hänseenden lämpligt och nyttigt; och det var derföre befogadt, att år 1772 i Sverige en ytterligare reduktion skedde. Jag vill icke heller hafva tillbaka dessa indragna helgdagar, men jag tror att de, som nu för oss återstå, hafva fäst sig i folkets sinne och verka välgörande för kristligt sinne och lif, samt derföre böra bibehållas, så mycket mera som under sednare tiden söndagens helgd fått vika för en mängd andra syften, hvarmed man trott sig kunna befördra folkets upplysning, utbildning af mensklig konstskicklighet, fosterlandets försvar m. m. I stället för att ej längesedan den, som reste genom Sverige, kunde anställa en för oss fördelaktig jemförelse mellan sabbatshelgdens mångfaldiga kränkning i andra länder, och den andaktsbjudande stillhet, som hos oss särdeles på landsbygden visade sig, störes nu ett kristligt sinne synnerligen i städerna, men ock flerstädes på landet, af hvisselpipor, skott från ångbåtar och folksamlingar vid bantågs och ångfartygs ankomst och afgang med flera tillställningar. När på sådant sätt söndagen ryckes bort från sin egentliga bestämmeelse, och intrycket på det uppväxande slägtet af hvarje återkommande söndags till andakt manande helgdagsro försvagas alltmera, synes det ej vara tid att inskränka antalet af de andra helgdagarne, och dermed ytterligare förminska tillfällena till helig uppbyggelse, samt än vidare försvaga den känsla för det heliga, som också af de kristna festerna underhålles hos folket. Det finnes tyvärr ock många husbönder, som icke sjelfva känna behofvet att rätt använda söndagar och helgdagar, och derföre icke heller inse vigten att åt de tjenande folkklasserna bereda den för deras högre väl befordrande fruktan. Blir då denna under en högtid med flera helgdagar till större eller mindre del för tjenstfolket förspilld, är godt om åtminstone någon dag kvarstår till helgdagsro. Hvad särskildt beträffar Midsommardagen, är det med en synnerlig ljufhet som nådens och naturens samfäldta predikan då ljuder, under en tid, då ock naturen står i sin största fägring. Och om gudstjensten borttoges från denna dag, skulle säkert mångt allvarligt sinne komma att sucka deröfver, och just i förändringen af en sådan dags begagnande endast till tidsfördrif, finna en exponent af den nya tidens, från många håll framträdande, olikhet emot den gamla, i afseende på sättet att använda våra helgdagar, då med förbiseende af det viktigaste, hvartil de skulle tjena, man yrkar på deras afskaffande för utbredande af en humanitet, hvilken dock i kristendomen allena finner sin rätta grundval och stöd-jepunkt. Jag har kanske för länge uppehållit Eder, Mine Herrar! men

jag har velat utveckla några skäl, hvarföre jag är tacksam för det beslut, hvori Utskottet stadnat, och hvartill jag fördenskull påyrkar bifall.

Herr Nisser: Den fråga, som nu föreligger Kammaren, är af så grannliga beskaffenhet, att det är svårt för hvar och en, som är af olika mening med Utskottet, att yttra sin mening; man beskylles för liknöjdhet om folkets religiösa och moraliska lif, ehuru väl jag tror att man kan vara religiös, äfven om man har en annan åsigt än Utskottet. De helgdagar, om hvilka jag ber att först få yttra mig, äro annandagarne. Om vi vore öfvertygade, att de voro nyttiga för folkets andakt och sedlighet, skulle icke en röst höja sig för deras borttagande, men ehuru jag icke uppträdt för att rubba andras öfvertygelse, utan snarare för att stärka min egen, får jag likväl säga, att jag icke tror att så är fallet. Förhållandet är olika i olika delar af landet, i de trakter jag känner, finnes det visserligen kommuner, der man kan säga, att sabbaten fräs på den ena söndagen så väl som på den andra, men det finnes andra kommuner, och jag tror att de tyvärr utgöra det öfvervägande antalet, der det drifves ett aflatskrämeri med helgdagarne och menniskorna anse, att då de användt den ena helgdagen att gå i kyrkan, kunna de använda den andra huru de vilja. I somliga trakter användas tredjedagarne allmänt till auktioner, det är, som om auktionsförrättande visste, att den glada sinnesstämning, som alstrats under annandagarne, lämpade sig väl att uppehållas af auktionsklubbans slag. Om denna osed eger rum på flera ställen, så torde det vara skäl att noga eftertänka, huruvida annandagarne i religionens tjänst böra bibehållas.

En föregående talare har nämnt, att annandagarne beredde en väl behöflig ledighet åt den tjenande delen af folket, deremot har jag icke något att invända. Jag vet många husbönder, som lemna sina tjenare både tredje och fjerde dagarne lediga, men det är något helt annat, om en sådan ledighet gifves med klokhet till dem, som förstå att rätt använda den, och det är därför jag anser, att man borde taga i betraktande om icke annandagarne böra indragas. Slutligen får jag förklara att jag icke finner något skäl, hvarför Maria Bebådelsedag skulle kvarstå såsom särskild helgdag. Redan vid reformationen afskaffade Luther helgondyrkan och de högtider, som instiftats till helgonens ära, borttogos den ena efter den andra. De fester, som firades till jungfru Marias ära, kvarstodo likväl längst. I den katholska kyrkan står jungfru Marias dyrkan så högt, att den nästan skymmer Gudomlighetens, men detta är icke i öfverensstämmelse med Lutherska läran. Jag tror dessutom icke, att denna dags text lämpar sig rätt väl till en sedlig utveckling från predikstolen. Redan 1772 afstyes Maria Besökelsedag och jag skulle tro, att det icke vore för tidigt om ethundra år derefter Maria Bebådelsedag finge gå samma väg, jag anhåller derföre att Kammaren måtte besluta återremiss, på det att Utskottet må tillse, om icke skäl finnes att borttaga Maria Bebådelsedag och annandagarne.

Herr Ekman, Gustaf: Jag medger att jag, lika med Utskottet, icke anser Svenska folket för närvarande färdigt att emottaga en lagstiftning, som afser undanrödjandet af en del af helgdagarne, ty deras frände har från vår barndom, så att säga, utgjort en trossak. Men min öfvertygelse är

likväl, att, om Svenska folket får någon tid på sig, så dröjer det ej länge, innan det torde ändra åsigt, ty Svensken är i allmänhet icke besvärad af fördom.

Motionären har anfört verkliga och positiva skäl, hvaremot Utskottet har motiverat sin vederläggning, som mig synes, genom en långdragen bevisning, stödd endast på negativa invändningar. Jag medger naturligtvis, att de religiösa skälen böra företrädesvis inrymmas afseende, men om Utskottet icke lyckats att framhålla, eller om man annars ej kan utfinna några sådana skäl, då torde man ej böra underlåta att lägga vikt på de fördelar, som, ur materiel synpunkt afsedt, onekligen uppstå genom några helgdagars indragande, helst erfarenheten städe vittnar, att redlighet, upplysning och välstånd i allmänhet träffas företrädesvis der, hvarest helgdagar icke öfverflöda, och tvärtom okunnighet, sedeslöshet och fattigdom hos en stor del af befolkningen der, hvarest andaktsöfningarne bedrifvas mest extensivt.

Jag anser som en skyldighet för enhver, hvilken i denna viktiga fråga hufvudsakligen delar motionärens åsigt, att öppet uttala sin mening. Den må i och för sig väga ganska litet, men ju flera dylika omdömen erhållas, desto mera verka de att bilda en förändring i allmänna tänkesättet rörande denna sak.

Jag anser derföre äfven att Utskottet, hvilket efter mitt förmenande icke vederlagt motionärens skäl, gjort bättre om det afstyrkt motionen med de ordalag, som Herr Lemchen begagnat i sin reservation mot Utskottets Utlåtande. Derigenom skulle Utskottet, som ändock tyckes fästa stort afseende vid Svenska folkets uppfattning af frågan, hafva föranledt allmänna tänkesättets hastigare utveckling åt rätt håll.

Jag anhåller derföre om återremiss till ny behandling af Utskottet.

Herr Hasselrot: Då jag antecknat mig såsom reservant emot Utskottets förslag, ber jag endast att få förklara att jag, lika med den siste värde talaren, anser, att annandagarne kunna indragas, äfvensom att hvad de öfriga helgdagarne angår, Maria Bebådelsedag kan firas på söndag, men att jag funnit mig icke kunna instämma i motionärens förslag i dessa delar, endast af det skäl, att jag icke är öfvertygad att Svenska folket önskar en sådan förändring.

Deremot kan jag icke dela motionärens förslag om borttagande af gudstjenst på Midsommarsdagen, enär jag sjelf känner ett stort behof af att på denna dag, och på denna framför många andra, uppträda i Guds hus för att tacka Honom för Hans godhet.

Jag anhåller om bifall till det föredragna Utlåtandet.

Grefve Sparre, Eric: Det gifves inom lagstiftningen och i synnerhet inom kyrkolagstiftningens område frågor, som böra bedömas icke från den högre ståndpunkt vi lagstiftare hafva eller vilja tillmäta oss, utan som böra bedömas ifrån den synpunkt, ur hvilken den stora massan — folket, millionerna, betraktar den och jag tror icke, att de vilja, att dessa helgdagar skola borttagas. Om vi äfven från den högre ståndpunkt vi tillmäta oss, betrakta deras åsigt såsom en fördom, måste vi likväl komma ihåg, att, om vi räkna så noga att vi uppteckna de minuter, som vi använda för att tillfredsställa våra högre behof, torde

många finnas, som lägga de andliga behofven tyngre i vågskålen. Om vi kunna använda hvilken stund på dagen som helst för att med vårt tidningsblad i handen skaffa oss nöje och bildning, så kunna vi icke veta, om icke de, som arbeta sex dagar i veckan för att få den sjunde ledig, icke kunna önska att tre gånger på året få hafva två dagar lediga.

Det förekommer mig då vi äro inne på religionens område, som om det icke vore rätt af Kamrarna att besluta en sådan åtgärd, som den af motionären föreslagna. Äfven om den synes oss fullt berättigad, torde den likväl icke så uppfattas af folket, och jag skulle ej vilja tillråda Riksdagen att i ett dylikt fall bära hand på massornas öfvertygelse, eller fördomar, om man heldre vill benämna dem så. Det kan nemligen i dessa fall vara svårt nog att skilja mellan fördom och öfvertygelse. I detta hänseende påminner jag mig ett fall som väckt min uppmärksamhet. Det är 50 år sedan den nya psalmboken och kyrkohandboken infördes, men ännu långt efter dess införande fanns det många församlingar, som fasthöllo vid sin gamla psalmbok, och det gick så långt, att Regeringen måste låta utarbета förslag till ny kyrkohandbok för att försona dessa dissidenter, som ville bibehålla det gamla. För mig tyckes den nya psalmboken och handboken så ojemförligt mycket bättre än de gamla, att det förefaller mig oförklarligt huru någon kunde vilja bibehålla de sednare, men detta har förmått mig att vara ytterst försigtig i dylika frågor, samt att folkets med modersmjölken insupna åsigt-er böra med största noggrannhet behandlas.

Jag minnes med den lifligaste glädje då jag, efter att hafva länge vistats utomlands, kom hem och vid en landtkyrka såg folket strömma till Gudstjensten med andakten i sina blickar. Om nu, på sätt en talare sagt, det skulle hända att en eller annan helgdag blefve missbrukad, skulle det därför vara skäl att utdöma den? Hafva icke äfven många söndagar blifvit missbrukade, och skulle det därför vara skäl att utdöma söndagen.

Man har sagt, att Utskottet anfört blott negativa skäl för afstyrende af motionen, och detta har skett af den orsak, att Utskottet trott att motionärens förslag skulle mötas med ovilja af folket. Visserligen har en talare yttrat, att Utskottet bort motarbета denna motvilja, men jag kan ej dela denna åsigt. Jag anser det lämpligare att Utskottet följer folkets uppfattning, än att det gör sig till reformator i sådana frågor som den nu förevarande.

Det må vara sannt, att ibland de ifrågavarande helgdagarne Maria Bebedelsedag kunnat uteslutas, men jag tillstår att jag finner denna förändring alltför obetydlig, för att Utskottet skulle i detta hänseende göra en särskild framställning.

Med den kännedom jag har om folkets uppfattning af denna fråga, vågar jag påstå att ett borttagande af dessa helgdagar icke skulle blifvit gynnsamt emottaget. Det enhälliga motstånd det mötte inom Utskottet, och de yttranden som inom pressen blifvit fällda angående detsamma, äro mig en borgen för folkets tänkesätt härutinnan. Huruvida i en framtid dessa tänkesätt kunna förändras, känner jag ej. I sådant fall skall äfven jag tillstyrka en dylik förändring, men för närvarande tror jag ej att det finnes något skäl att återremittera det föredragna Utlåtandet, och anhåller derföre om bifall.

Herr Beckman: Ett folks aldra viktigaste angelägenheter böra behandlas med sans och betänksamhet. Det har derföre varit för mig särdeles glädjande att finna denna fråga af båda sidornas talare behandlad från en så allvarlig synpunkt, att jag af hjertat kan instämma i de åsichter, hvilka såsom skäl blifvit anförda af båda sidornas talare. I afseende å resultatet, den verkan, dessa skäl böra åstadkomma, måste jag instämma med dem, som yrkat bifall till Utskottets Utlåtande.

Den talare, som inom Kammaren först yttrat sig för annandagarnes borttagande, har anført särdeles behjertansvärda skäl för sin mening. Jag erkänner ock, att den fria synpunkt från hvilken han sett saken, är den, till hvilken äfven jag sluter mig. Jag anser nemligen denna fråga icke vara af dogmatisk natur, utan tror, lika väl som han, att ett folk kan vara fullt religiöst utan dessa annandagar. Jag erkänner äfven att en beklaglig erfarenhet visar, att dessa dagar, i stället för att rätt användas, ofta vanhelgas, och jag medger, att frågan om deras borttagande derför kan vara behjertansvärd. Men icke desto mindre kommer jag, då jag från alla sidor betraktar ämnet, till ett resultat, motsatt det, hvartill han kommit.

För min del behöfver jag undanröjda en stötesten, som jag funnit framkastad i motionen, men vid hvilken Utskottet fäst ett litet afseende i sina motiver. Motionären har nemligen såsom stöd för sitt förslag åberopat Tredje budet: sex dagar skall du arbeta. En annan talare har med rätta sagt, att detta bud har den heligaste betydelse. Men jag tror ingalunda, att afseendet på denna helgd behöfver förhindra oss att använda en eller ett par dagar till firande af de viktigaste och heligaste minnena i vår frälsningshistoria. Densamme, som gaf Israel nämnda bud, föreskref ock högtider, hvilkas firande ej var möjligt, utan arbetets åsidosättande på några bland de sex dagarne, och har dermed hänvisat på budets rätta mening. Denna mening tillåter utan tvång, att Påsk-, Jul- och Pingst-högtiderna firas högtidligare än söndagarne, på grund af de stora religiösa minnen åt hvilka de särskildt äro egnade; och jag tror att det folk, som vill behålla dessa minnen rätt levande, gör väl uti att bibehålla nämnda dagars högtidlighet oförminskad. Hvad annandagarne vidkommer, medgifver jag, såsom redan är nämndt, att de stundom missbrukas, och att det skulle vara en materiel vinst att borttaga dem; men äfven söndagarne missbrukas tyvärr; och liksom annandagarne enligt en talares intyg ofta draga med sig en bortslösad tredje dag, så åtföljes söndagen beklagligtvis icke sällan af en frimåndag. Jag kan likväl här för ingen del medgifva, att missbruket berättigar att upphäfva bruket, ehuru jag med glädje instämmer i det ogillande, som blifvit uttaladt öfver detta missbruk. Då många finnas, som för sitt religiösa behofs tillfredsställande hafva stor nytta af annandagarne och anse dem för sig oundgängliga, böra dessa människors samveten respekteras. Såsom ett ytterligare skäl, hvarför annandagarne ej böra afskaffas, kommer det praktiska behöfvet af dem, då det i vårt land, med sina stora afstånd, inom flera provinser icke är möjligt att hela församlingen kan på en och samma dag lemna hemmet och resa till kyrkan. En dag, nemligen Maria Bebådelsedag, har jag hört angripas såsom den der borde afskaffas, men icke heller det bör ske, emedan denna dag firas, ej för att förherrliga Jungfru Maria, utan för att prisas Christum. En talare har yttrat, att denna högtidsdags specifika betydelse vore för

oss främmande, och att det vore svårt att kunna hålla ett fullt sedligt föredrag öfver texten för denna dag. Jag tillstår att jag icke fattar någondera af dessa invändningar. Denna dags högtidsföremål är en af kristendomens grundsanningar; texterna äro allesamman af den skäreste sedliga halt, och en af de nya texterna utgör den herrligaste lofsång till Gud, hvilken något språk har att uppvisa.

För mig, såsom prest, ligger det ett särskildt skäl att motsätta mig en inskränkning i helgdagarnes antal i den omständighet, att jag anser det såsom en kär pligt att så ofta som möjligt för mina åhörare få predika Guds ord. Det är mig då ock naturligen kärt att se mina åhörare församlade för att anamma det. Jag erkänner emellertid att en gräns finnes för helgdagars antal, hvilken icke bör öfverskridas; men denna gräns tror jag vara iakttagen genom den nuvarande ordningen. Bättre än att borttaga helgdagar, är att uppmuntra till ett rätt frande af dem, och jag motser såsom en glädjande frukt af denna diskussion den verkan, som den i sistnämnda hänseende tvifvelsutän skall medföra. Jag anhåller på de anförda skälen om bifall till det föredragna Utlåtandet.

Grefve Hamilton, Henning: Den talare, hvars yttrande föranledde mig att begära ordet, började sitt anförande med uttalande af den farhåga, att de, som understödde ifrågavarande motion, skulle beskylldas för irreligiositet. Jag får med anledning deraf förklara, att, ehuru jag instämmer i det slut, hvartill Utskottet kommit, jag icke skolat tillvita mina motståndare bristande vördnad för religionen, äfven om icke ett förslag, nära lika det af Herr Hedlund nu väckta, för flera år sedan blifvit framställt af en man, för hvars minne jag hyser stor aktning.

Det yttrande af nämnde talare, som framkallade mig, var hans uttryckta önskan, att af representanter från olika delar af landet få upplysning, huru annandagarne i allmänhet af befolkningen firas. Till svar härå anser jag mig skyldig säga, att, så vidt min erfarenhet från olika landsdelar sträcker sig, annandagarne visserligen beklagligen någon gång missbrukas, dock, såsom sagdt, icke mer än andra helgdagar. Der så skett, har felet, efter min uppfattning, hufvudsakligen legat hos dem, som bordt vaka öfver folkets sätt att använda helgdagarne, nemligen i deras underlåtenhet att bereda de tjenande tillfälle att komma till kyrkan eller att genom läsning af andliga skrifter nyttja dagen till uppbyggelse. Der åter husbönderne vinnlagt sig att bereda sina tjenare tillfälle till helgdagarnes värdiga frande, der har jag funnit detsamma med begärlighet onfattadt. Det emottagande motionen röntes inom Andra Kammaren, då den der väcktes, synes mig innebära, att min, måhända otillräckliga, erfarenhet ej jäfvas af den allmänna meningen inom landet.

Hvad frågan i öfrigt angår, är det sannolikt, att den man, som framställt ett förslag af den stora vikt som det förevarande, noga betänkt sig och att han i motionen anført alla de skäl, som kunna tala för bifall till densamma. Jag har för ögonblicket icke motionen att tillgå, men om Utskottet, — hvilket jag icke betviflar, — fullständigt redogjort för dess innehåll, och till försvar för motionen intet annat kan anföras, än hvad Utskottets utlåtande omförmäler, synas mig dessa skäl vara allt för svaga.

Sälunda har motionären anført, »att många dagar, egnade åt sysslolösheten, icke kunde vara nyttiga för ett folks sedlighet och gudsfruktan.» Detta är utan tvifvel sannt, men gäller om alla dagar och icke särskildt om helgdagarne. Om nu dessa begagnas till kyrkogång eller till Guds Ords läsande och betraktande, torde de väl icke kunna anses *egnade åt sysslolösheten*. För min del tror jag verkligen, att de, på sådant sätt tillbragte, skola mera bidraga till höjande af den fysiska arbetskraften och bringa större välsignelse öfver den följande veckans arbete, än den fridag, motionären välvilligt sökt bereda den arbetande befolkningen på Midsommardagen, frad utan gudstjenst.

Vidare har motionären sagt, »att, enär hvilodagen följde i en tillbörlig omväxling med arbetsdagen, stärktes den moraliska kraften, men att alltför många hvilodagar, som ock stridde emot budordet: »Sex dagar skall man arbeta», verkade motsatsen.» Jag måste tillstå, att jag förundrat mig öfver den vigt, man velat tillerkänna detta skäl. Ett Skrifvens ord kan bevisa mycket, men får ej användas att bevisa hvad som helst. Om nu det anförda budet: »Sex dagar skall man arbeta», innebar ett förbud mot gudstjensts hållande under tre annandagar, så skulle detta äfven gälla för Jul-, Påsk- och Pingst-dagarne, då dessa ej infalla på söndag. Ja! det skulle då följdrigtigt vara förbudet att egna äfven en kort stund af arbetsdagarne till bön och andakt, men att detta skulle vara en synd, lärer väl ingen vilja påstå.

Motionären öfvergår derefter till en betraktelse öfver förhållandet i England, der man »frigjort sig från nästan alla de särskilda helgdagar, vi ännu bibehållit, och icke visste af annandagarne, hvilket skulle ländt till gagn och icke till skada för det religiösa lifvet.» Man bör emellertid härvid ihågkomma, att då man, för åstadkommande af förändringar hos oss, vill taga ett annat land till exempel, är det nödigt tillse, huruvida alla med förändringen sammanhängande och på dess lämplighet inverkan förhållanden i båda länderna äro likartade. Dessutom kan det anmärkas, att, om Katholicismen under de sednare åren i England gjort större framsteg än kanske i något annat land, ett af skälen dertill måhända ligger deri, att de från den Anglikanska kyrkan öfvergångne icke funnit sitt andliga behof tillfredsstäldt inom denna kyrka med de få bibehållna helgdagarne. Det torde derföre vara skäl att ej utan noga öfvervägande afskaffa annandagarnes firande inom en kyrka, hvilken, såsom vår, visserligen icke öfverflödar af gudstjenster.

Motionären har ock företagit sig en beräkning af det antal dagsverken, som genom de ifrågavarande helgdagarnes indragning skulle åt landets näringar vinnas, och den ersättning, som derigenom skulle beredas för den tid, landets manliga ungdom kunde komma att egna åt militära öfningar, derest allmän värnepligt infördes. Rigtigheten af denna beräkning må lemnas derhän, åtminstone bestrider jag den icke, men deremot tillåter jag mig betvifla vigten af densamma. Så länge ej sedlighetens och gudsfruktans värde kan uppskattas i dagsverken, har den åtminstone icke för mig någon betydelse. Hvad särskildt angår ungdomens militära öfningar, inser äfven jag dess gagn, och skall ej undandraga mig de uppoffringar eller neka min röst till de anslag, som för detta ändamål kunna befinnas oundgängligen nödiga, hvaremot jag

icke anser oss hafva råd att göra något, det må vara än så ringa, så vidt det måste ske på det andeliga lifvets bekostnad.

Jag röstar för bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Från den synpunkten jag betraktar frågan behöfver jag ej länge strida derom. Jag kan nemligen säga, att jag nära på instämmer med båda sidornas talare, då äfven jag anser, att frågans utgång bör hufvudsakligen bero af den allmänna meningen om densamma. Jag hyser så stor respekt för andras åsichter och tro i religiösa frågor, det är så svårt att i en sak, som är mera känslans än förståndets, skilja mellan fördom och tro, att jag ej vågar uttala det omdöme, angående med mig olika tänkande, att de beherrskas af fördom. Jag kan troligen ej sjelf frigöra mig från fördomar i detta hänseende, enär jag icke kan uppgifva några förnuftsskäl, hvarför en del af motionen stöter mig och en annan behagar mig.

Det i motionen framställda förslag tror jag, för min del, icke borde bifallas i vidsträcktare mån än att annandagarne såsom helgdagar afskaffades. Mot förslaget har af åtskilliga talare blifvit anmärkt, dels att det skulle strida mot det allmänna tänkesättet hos folket och dels att annandagarne väl behöfvas, synnerligast i ett land såsom vårt, der afståndet till kyrkorna i många församlingar är stort och der således ofta kan inträffa, att alla församlingsboarne icke kunna på samma dag besöka kyrkan. Dessa anmärkningar tror jag äro af vigt och att de äro de mest betydande, som mot förslaget kunna göras.

En talare har begärt att få upplysning, huru annandagarne i de olika delarne af landet firas. Min erfarenhet såsom Stockholmsbo har lärt mig, att de ingalunda användas på önskvärdt sätt. Kanhända anledningen dertill ligger deri, att de bättre lottade uraktlåtit att här gifva sådana föredömen och vidtaga sådana anordningar, som en talare nyss antydt, å annan ort hafva medfört goda resultat. Ett faktum är emellertid, att annandagarne här i Stockholm icke af flertalet användas såsom man kunde önska.

För öfrigt tror jag, att man äfven i de länder, der den största religiositeten är rådande, ansett nödigt att inskränka helgdagarnes antal, på det att man måtte kunna fira dem, som finnas, på ett så mycket högtidligare sätt. I England har helgdagarnes antal blifvit betydligare inskränkt, men der firas ock sabbaten och helgdagarne mycket allvarligare än t. ex. i de katholska länderna. Men i England har man, jemte det en dylik inskränkning vidtogs, tillika sörjt för att folkets religiösa behof tillfredsställes, enär gudstjenst hålles i flera kyrkor under de aflysta helgdagarne. Att den anmärkta inskränkningen skulle hafva förorsakat öfvergång till den Katholska kyrkan, tror jag vara ett miss-tag, ty affallen till Catholicismen förekomma hufvudsakligen inom de högre klasserna. Det skulle upptaga för mycken tid att här söka utveckla de rätta orsakerna till dessa affall; och jag vill derför blott erinra om de nära beröringspunkterna emellan den Romerskt-katholska kyrkan och den Engelska episkopalkyrkan. Om mitt minne icke bedrager mig angående de statistiska uppgifterna, vinner Protestantismen, på det hela, terräng till och med uti Irland; och i hela Storbritannien inträffar ibland det egentligare folket oftare fall af öfvergång från den Katholska kyrkan

till den Protestantiska än tvärtom, ehuru emellanåt förekomma mera eklatanta exempel på affall till Catholicismen, synnerligen inom Episkopalkyrkans presterskap och den högsta aristokratien. Att Catholicismen i vårt land skulle vinna någon synnerlig spridning fruktar jag i allt fall icke, och den har på de sista femtio åren icke vunnit flere anhängare än förr, utan tvärtom.

Om nu verkligen vore utredt att ifrågavarande förslag, såsom man påstått, strede mot det allmänna tänkesättet i vårt land, så skulle jag icke öppnat min mun till försvar för detsamma. Men jag är oviss, om förslagets mottagande i Andra Kammaren kan anses såsom ett uttryck af den allmänna meningen inom landet, då frågan icke varit diskuterad sedan år 1829, eller om det ej fastmer utvisar, hvad vissa Kammarens ledamöter blott inbilla sig vara allmänna meningen. Jag tror dock, att åtminstone tjenstfolket skulle blifva missbelätet med den föreslagna reformen. Härrör denna missbelåtenhet från religiösa skäl, viker jag genast för densamma, men har den sin upprinnelse deri, att tjenstfolket icke vill för den gamla lönen arbeta under flera dagar på året än förut, så synes mig missbelåtenheten lätt kunna genom vidtagande af vissa åtgärder undanröjas. Jag tror därför att, om man önskar en reform uti ifrågavarande hänseende, man bör tillvägagå med den yttersta varsamhet, på det att ej en skugga af misstanke om husbondeegen nytta må hos tjenstfolket uppkomma. Likaledes tror jag att tillfälle borde beredas församlingsboarne, åtminstone i de vidsträcktare församlingarne, att få höra Guds ord jemväl om annandagarne.

På grund af hvad jag sålunda yttrat, får jag anhålla, att, derest frågan blir till Utskottet återremitterad, hvilket jemväl jag för min del önskar, man måtte taga i öfvervägande följande förmedlingsförslag, nemligen »att de tre så kallade annandagarne vid Jul, Påsk och Pingst måtte vara indragne såsom helgdagar, dock att gudstjänst, hädanefter såsom hittills, hålles å annandagarne, derest kyrkostämman i församlingarne icke annorlunda beslutar, hvarjemte, om en dylik lagförändring vidtages, tillhka torde böra stadgas att icke, på grund af något före lagens utfärdande emellan husbonde och tjenstehjon slutet aftal, eller utan särskild derefter träffad öfverenskommelse, tjenstehjon må åläggas å nämnde dagar fullgöra annat husbondens arbete än sådant, som å helgdag vanligen af tjenstehjonet måste verkställas och icke i lag med ansvar belagdt är.»

Herr Dickson, Carl: Då jag delar motionärens åsichter utom i den del af motionen, som föreslår, att Midsommardagen må betraktas såsom en fridag för den arbetande befolkningen, utan att behöfva vara förenad med offentlig gudstjensts hållande, så kan jag icke annat än beklaga den utgång, motionen erfarit inom Utskottet. Jag medger visserligen, att den allmänna meningen för närvarande är emot oss. Dock tror jag ej, att den är det i högre grad nu, än då fråga uppstod om afskaffande af de så kallade tredje- och fjerdedagarne; men det finnes väl icke mången, som önskar dessa dagar tillbaka.

En föregående talare har omnämnt den förtjusning med hvilken han, återkommen från en längre resa utomlands, såg folket under vördnad och andakt samlas till gudstjänst i en kyrka på landet. Det var för-

modligen en annandag, ehuru talaren ej uttryckligen nämnde detta. Jag tror dock, om man vill jemföra den religiösa andan inom vårt land med den som är rådande inom åtskilliga länder, der icke annandagarne firas såsom helgdagar, man skall finna, att religiositeten i de länderna är större än hos oss. Ätminstone gäller detta om England, och i ännu högre grad om Skottland.

Äfven jag älskar högt ett religiöst lif, men också den hvarje kristen tillkommande frihet i religiösa frågor; och jag har icke i bibeln kunnat upptäcka något bud att hålla någon annan dag än söndagen helig. Jag vill visserligen icke hindra någon att gå i kyrkan äfven andra dagar, men icke heller onödigtvis afhålla någon från att arbeta, och önskar afskaffande af helgdagstvänget för den, som ej vill hålla annan helgdag än sabbatsdagen.

Jag yrkar därför, att utlåtandet måtte till Utskottet återremitteras i den syftning att annandagarne och Maria Bebådelsedag måtte vardas såsom helgdagar indragne.

Herr Ekman: Jag erkänner, att det är vådligt att uppträda efter så öfverlägsna talare, som förut haft ordet, men jag vill försöka att yttra mig så enkelt och kort som möjligt.

Först och främst får jag påkalla ett rättvist bedömande af ett utaf mig begagnadt uttryck: fördöm. Jag inledde dock uttryckligen mina ord, då jag första gången yttrade mig, dermed att jag sade, det firandet af annandagarne såsom helgdagar utgjorde hos vårt folk nära på en trossak, och derefter sade jag, att Svenska folket, när det blifvit upplyst, att ett sådant firande icke vore af så stor vikt, som man trott, snart skulle omfatta en annan åsigt, emedan det ej vore fördomsfullt.

Vidare får jag förklara, att jag alldeles icke tror, att ett stort antal helgdagar bidrager dertill att sabbaten firas på ett värdigt sätt. Det är åtminstone en erfarenhet, som man har gjort i Dalarne och Norrland, der just församlingsboarne i allmänhet hafva den längsta vägen till kyrkan, att annandagarne snarare användas till ett slags smärre marknader än till att derunder höra Guds ord i kyrkorna.

En talare har yttrat, att bristen på helgdagar i England skulle hafva vållat affall från Engelska episkopalkyrkan till den Romersk-katholska. En annan talare har redan dervid gjort den erinran, att nämnda affall förekomma hufvudsakligen inom de högre klasserna och ej ibland folket; och som de bättre lottade aldrig behöfva sakna tillfälle att höra och läsa Guds ord, torde den förstnämnde talarens yttrande icke kunna tillräknas så synnerligen stor betydelse. I Skottland, der helgdagarnes antal är högst inskränkt, råder utan tvifvel större religiositet än i något annat land. Under resor i Würtemberg, som till en del är katholskt och till en del lutherskt, skall man finna att i den delen, som bekänner sig till den Katholska religionen och der således helgdagarnes antal jemförelsevis är störst, råder mycket mer osedlighet, osnygghet och lättjefullhet än i den andra delen. Det ena med det andra utvisar, att religion och sedlighet bero icke af helgdagarnes antal, utan af det religiösa lifvets värme och innerlighet.

Om man anser nödigt att nu genast uppställa ett motförslag till det af Utskottet uppgjorda, så förenar jag mig om det af Herr von Koch

framställda, men yrkar ändock att ifrågakvarande utlåtande må till Utskottet återremitteras.

Friherre Raab, Ad. Chr.: Då flere talare yrkat, att ifrågakvarande utlåtande måtte till Utskottet återremitteras, och detta möjligen äfven kommer att inträffa, vill äfven jag uttala mina åsikter i frågan.

Utskottet har för sin hemställan att förevarande motion måtte lemnas utan vidare afseende anført tre skäl, ett religiöst, och ett statsekonomiskt samt ett tredje, eller att allmänna opinionen skulle vara emot hvad motionären föreslagit.

Hvad nu det af Utskottet anförda religiösa skälet angår, synes det mig vara ganska klen. Utskottet har nemligen sagt, att sedligheten har sitt stöd i religionen samt befrämjas och stadfästes genom religionsutöfning. Jag skulle dock tro, att sedligheten icke blott har sitt stöd i religionen, utan helt och hållet är beroende af densamma. Derföre bör man ock visserligen noga tillse, att religionsarbetet i ett land allt mer och mer tilltager. Men befordras det verkligen genom en mängd helgdagar? Jag tror det icke. En talare har begärt få upplysning huru annandagarne firas af folket i de särskilda delarne af landet. Jag har under längre tider vistats dels i Kalmartrakten och dels i Stockholm och dess närmaste omgifningar; och min erfarenhet har tyvärr lärt mig, att annandagarne användas mycket mer till gillen och nöjen af olika slag än till religiösa sysselsättningar. Man behöfver, hvad särskildt Stockholm beträffar, blott erinra om den massa af nöjen af mångfaldiga slag, som anmälas i tidningarne för annandagarne, för att finna, att min erfarenhet i berörda hänseende är riktig. Jag erinrar mig lifligt från min barndom, huru till ex. vid de tillfällen, då en julafton inträffade på en söndag och folket således hade flera helgdagar å rad, det blef nästan alldeles förvirradt. Man söp och slogs under de dagarne och den som då måste resa var nästan liflös. Så illa är det, Gud ske lof, nu icke mera. Men i allt fall är det ännu ganska illa bestämdt med folket, då det får flera fridagar å rad; och jag hoppas, att de missbruk, som under de många helgdagarne föröfvas, skulle än mera inskränkas, derest dessas antal förminskades.

Utskottet har vidare andragit att i vårt land, der i många församlingar vägen till kyrkan är längre än att alla medlemmarne af en familj kunna på en gång ditkomma, det är ett verkligt kraf att till firande af en kyrkans fest få använda två dagar, hvarigenom åt alla beredes tillfälle att tillfredsställa sina religiösa behof. Jag tror dock, att detta behof kunde till fullo tillfredsställas antingen derigenom, att en eftermiddagspredikan hölls på första helgdagen eller ock genom bifall till Herr von Kochs förslag. I Skottland, som står så långt före oss i religiöst lif, har man afskaffat alla helgdagar utom söndagarne; men dessa firas ock på ett annat sätt än här. Ingen ångbåt, ingen jernväg får då begagnas. Icke ens posten går då. Med ett ord *allt* affärlif har då afstadnat. Jag hoppas, att förhållandet skulle blifva enahanda här i Sverige, om man här vidtoge samma åtgärder, som, efter hvad nyss nämnt blifvit, vidtagits i Skottland.

Hvad derefter beträffar det statsekonomiska skälet för annandagarnes afskaffande, så har Utskottet ej velat tillmäta detsamma stor betydelse.

Jag tror dock att, om äfven de af motionären i berörda afseende gjorda beräkningar äro nog högt tilltagna, man icke kan förneka, att vårt land, som såväl behöfver arbete, skulle genom de föreslagna helgdagarnes inskränkning skörda vinst.

Vidare har Utskottet ansett sig kunna med full säkerhet antaga, att motionärens förslag icke öfverensstämmer med Svenska folkets önskingar, å hvilka i ett ämne, sådant som förevarande, afseende måste af lagstiftaren fästas. Det synes mig dock som om folkopinionen icke vore något giltigt skäl för dessa helgdagars bibehållande. Af samma skäl skulle man ju ej heller vågat afskaffa de så kallade tredje- eller fjerdedagarne, ty då förslaget derom väcktes, var allmänna opinionen utan tvifvel mycket emot äfven detta. Att den delen af folket, som haft annandagarne till förlustesedagar, skall blifva missbelåtet med deras indragning, tager jag för gifvet. Men dervid torde man icke behöfva fästa så synnerligen stort afseende, helst det väl dröjde lång tid, innan annandagarne blefve arbetsdagar, likasom förhållandet var med tredje- och fjerdedagarne. Och de, som verkligen hade religiösa behof, skulle nog ej underlåta att, äfven om den offentliga gudstjensten dessa dagar indroges, ändock enskildt sammanträda till andaktsöfningar.

Slutligen vill jag yttra några ord med anledning af hvad Grefve Sparre sagt derom, att han vid sin återkomst från en utrikes resa kände sig så behagligt stämd af den religiösa anda, som syntes råda hos vårt lands befolkning emot förhållandet utomlands. Jag tror nog att Herr Grefven fått dåliga tankar om folkets religiositet utrikes, derest han hufvudsakligen besökt de stora städerna. Men om han besökt landsbygden, t. ex. i Södra Frankrike, skulle han funnit ett folk till utseendet lika religiöst som i vårt land.

Jag sluter mig till Herr von Kochs förslag, med den skilnad dock, att jag anser, det Maria Bebadelsedag bör förflyttas till en söndag, samt yrkar, att förevarande utlåtande må till Utskottet återremitteras.

Herr Storckenfeldt: Då jag begärde ordet, var det blott i afsigt att förklara, det jag instämde med Herr Nisser. Sedermera hafva flere talare yttrat sig för bifall till större eller mindre del af motionen, och deribland en, som företrädesvis har kännedom om fattig mans vilkor och behof. Jag inskränker mig därför till att förklara, det jag instämmer med Herrar Nisser och Dickson.

Herr Nordström: Det är helt naturligt att denna fråga, som hittills varit så föga diskuterad, skall vara föremål för mycket olika åsigtter. För min del tror jag, att man vid frågans bedömande bör fästa sig vid hvad den stora kristna församlingen inom landet må tänka om den föreslagna reduktionen af dess helgdagar. Kyrkans stora högtider, eller Kristi minnesfester, kunna delas i tre grupper, den första, afseende att fira minnet af Kristi lidande och återuppståndelse; den andra, till minne af Kristi himmelfärd och den Helige Andes utgjutande; den tredje (Julhögtiden), yngre än de två förstnämnda, till minne af Kristi födelse eller uppenbarelse på jorden. Till de högtider, som utgöra tredje gruppen, hör bland andra äfven Maria Bebadelsedag. Man torde härvid blott behöfva erinra sig, att denna kyrkliga högtidsdag firas den 25

Mars, för att finna, hvilket nära samband det är emellan denna dag och Juldagen.

Maria Bebedelsedag har således en annan betydelse, än blott att vara en fest till Jungfru Marias minne. Sådana finnas och firas ännu inom den kristna-katholska kyrkan, likasom ock kyrkofester till minne af Apostlarne, till minne af Martyrerne och Helgonen o. s. v. till icke obetydligt antal; men redan några år efter reformationens eller Evangeliskt-lutherska lärans införande i vårt land beslöt man (1529) att afskaffa en stor del af dessa sistnämnda, med minnesfesterna af Kristus intet egentligt samband egande, från Catholicismen härstammande fester, såsom oförenliga med den reformerade tros läran. År 1741 försöktes ytterligare en reduktion i detta hänseende; men denna väckte så stor missbelåtenhet inom landet, att nära nog allmänt uppror deraf höll på att uppkomma, hvarför ock man fann sig nödsakad att genom en särskild Kungörelse af år 1743 återkalla, hvad man år 1741 påbjudit. Detta är ett historiskt faktum, som vid den nu förevarande frågans behandling väl torde förtjena att beaktas af dem, som nu så kathegoriskt vilja afskaffa äfven de återstående få helgdagarne och annandagarne. Den nu existerande regleringen af våra kyrkliga festdagar är icke äldre, än från år 1772.

Att ingå i försök till någon vederläggning af de subjektiva skäl, som af föregående talare blifvit anförda för bifall till motionen, torde hvarken vara nödigt eller till något gagnande, ty man lärer ej genom en dylik vederläggning lyckas öfvertyga någon, som en gång fattat sin åsigt om denna sak. Lag-Utskottet har deremot för bibehållandet af annandagarne såsom helgdagar gifvit ett objektigt och konkret skäl, då det säger att, emedan vägen till kyrkan i flera församlingar inom landet är längre än att alla medlemmar af en familj kunna på en gång ditkomma, det äfven med afseende härpå är ett verkligt kraf att till firande af nämnda kyrkans hufvudfester få använda två dagar, hvarigenom åt alla beredes tillfälle att tillfredsställa sina religiösa behof. Till detta skäl tillåter jag mig lägga ett annat, som kanske ock torde förtjena något afseende, nemligen, att under dessa, på hvarandra följande två helgdagar, modren, farmodren, mormodren, eller de äldre syskonen mer än eljest kunna egnå några stunder åt barnens religiösa undervisning, som dessutom genom sjelfva festens betydelse vinner styrka och fast grund för en from tro. Man skall kanske anmärka härvid, att i folkskolorna barn skola få ersättning för den religionsundervisning, som förut meddelades dem i hemmet; men denna religionsundervisning kan aldrig motsvara den, som den ömma modersvården meddelar.

Hvad är det, man egentligen vill vinna med förslaget? Först några flera arbetsdagar om året, noga räknadt tre eller fyra, och för det andra, en större sedlighet hos folket derigenom, att i följd af ifrågavarande helgdagars indragning tillfällen till osedliga nöjen skulle minskas. Deremot kan man på goda skäl invända att den sedliga höjningen hos folket väl på ett fastare och mera omedelbart verkande sätt bör detsamma bibringas, såsom genom redbar undervisning och rättvist, manligt bemötande, än genom att för detsamma minska tillfällena till afhörande af Guds ords predikan och den andaktsfulla lyftning, som den gemensamma offentliga gudstjensten aldrig underlåter att väcka. Kunde man indraga

de numera så ofta förekommande så kallade *frimåndagarne*, å hvilka vida mer arbetskraft förloras och sedligheten i vida högre grad sättes i verklig fara, skulle ett förslag i sådan syftning och för ett sådant ändamål förtjena att på det varmaste understödjas. Ett så utan all förberedelse och utan all kännedom om dess önsknings utfärdadt påbud till folket, att de ifrågavarande helgdagarne skola upphöra att såsom sådana firas, anser jag, för min del, ej ens vara berättigad, med mindre än att de särskilda församlingarnes meningar derom, på förhand inhemtats och befunnits understödja de åsigter, som ett sådant förbud skulle söka att förverkliga.

Man har under diskussionen föreslagit, att på annandagarne arbete väl skulle vara tillåtet, men att gudstjenst ändock skulle hållas. Men meningen måste då väl ock vara, att dessa gudstjenster skulle besökas, och således arbete åtminstone för den tiden inställas, utan att arbetsgifvarne egde hindra arbetstagarne att bevista dem; men huru mycket skulle derefter af dagen återstå för arbete? Och besöka arbetstagarne i mängd gudstjensterna om annandagarne, så har man åtminstone förfelat det ena målet med ifrågavarande förslag, nemligen att vinna flere arbetsdagar. För öfrigt må jag erinra derom, att när de så kallade tredje- och fjerdedagarnes högtidliga firande afskaffades, stadgades dock, att på dem skulle hållas smärre gudstjenster eller bönestunder. Dessa gudstjenster hafva emellertid på landsbygderna kommit ur bruk, och på samma sätt skulle det väl gå med dem, man sålunda ville införa på annandagarne: hvarken egentliga helgdagar, eller egentliga arbetsdagar, men mycket lätt urartande till nya *frimåndagar*.

Slutligen får jag fästa uppmärksamheten derpå, att frågan om kyrkohögtiderna, såsom utgående från sjelfva grunddogmerna för vår kyrkas lära och trobekännelse, och således äfven frågan om deras afskaffande, omedelbart beröra kyrkolagen, och tillkomma således kyrkomötet att afgöra. Till dess ett sådant sammanträde, kunde det ock medhinnas att på förhand inhemta de särskilda kyrkoförsamlingarnes önsknings i det mycket grannliga ämnet.

På grund af hvad jag sålunda anfört, tillstyrker jag bifall till Utskottets hemställan.

Många ledamöter hördes nu ropa på proposition.

Herr Beckman: Jag skall ej länge uppehålla Er, Mine Herrar; det är förnämligast med afsende på en omständighet, jag ville yttra mig, men denna omständighet är, som jag tror, af stor vikt. Man har anfört England såsom exempel på huru ett folk, som ej har särskilda helgdagar utom söndagen, kan vara mycket religiöst. Men man har ock velat antyda, att saknaden af sådana helgdagar skulle medverka till denna religiositet, åtminstone så vidt den uppenbarar sig i söndagens helighållande. Detta är ett påstående, som jag hört många gånger förr. Men jag tror att man här, såsom ofta, misstager sig om verkliga orsaken till en ostridig företeelse. Jag medgifver gerna att många helgdagar ej nödvändigt framkalla ett trognare iakttagande af söndagens helgd; men jag måste deremot förneka att borttagandet af helgdagar under alla förhållanden medför denna följd. Min öfvertygelse är, att det är

det Engelska folkets religiösa karakter och anda, som gör, att de hålla hvilodagen helig, och att de skulle göra detta, äfven om de hade flera helgdagar, än de nu hafva. I enlighet härmed tror jag också, att orsaken hvarföre vi i vårt land stå efter Engelmännerna i religiositet icke är att söka deruti, att vi hafva flera helgdagar än de, utan fastmer i brist på kristligt allvar. Man har i den religiösa frihetens namn äfven föreslagit, att gudstjensterna skulle bibehållas på annandagarne, men tvånget, att på dessa dagar afhålla sig från arbete, upphöra. Jag är ej af dem, som hafva lust till tvång i religiösa ämnen; men icke låter jag fånga mig på hvarje krok, på hvilken frihet är fästad såsom lockbete. Denna frihet skulle för många lätt förvandlas till tvång, och lemna ett tillfälle att förhindra den mera beroende delen af folket från att bevista gudstjenst på ifrågavarande dagar. I likhet med åtskillige bland Kammarrens ledamöter, hvilka redan yttrat sig, anser jag det vara osäkert, huruvida tjänstfolk, lika ofta och talrikt, som nu, skulle komma att bevista annandagarnes gudstjenst, i fall deras husbönder egde rätt, att af dem på denna dag fordra arbete. Det förslag, som en värd talare framställt, att i detta afseende komma den tjänande klassen till hjälp medelst särskilda stadganden, tror jag icke komma att uppfylla sitt ändamål. Framför allt tror jag, att man ej bör vittaga så invecklade åtgärder, som den föreslagna, för att vinna ett mål, hvars nytta och värde äro så tvifvelaktiga, som förhållandet är med det af motionären åsyftade. Jag upprepar för öfrigt att, om jag vore öfvertygad att helgdagarna i sig sjelfva verkligen vore orsak till det oskick, som blifvit med rätta öfverklagadt, eller om vi hade ett sådant öfverflöd af helgdagar som de katholska länderna, då skulle jag visst icke motsätta mig en lagstiftning, som ginge ut på deras borttagande eller inskränkning af deras antal. Men här är ju hos de fleste af motionens förespråkare fråga blott om tre eller fyra dagar på hela året. Bör man väl genom dessas aflysande utsätta sig för att sära hela Svenska folket eller åtminstone en betydande del af detta folk och rubba en gammal och kär sed? Jag tror mig kunna med skäl fortfarande yrka, att Kammarren måtte bifalla Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Jag vill endast ett par ögonblick taga Herrarnes uppmärksamhet i anspråk för att närmare förklara några ord i mitt förra yttrande, hvilka blifvit af ej mindre än tre talare missförstådda. Jag erkänner fullkomligt den faktiska rigtigheten af en föregående talares yttrande angående förhållandena i England. Förhållandet är nemiigen verkligen det, att det hufvudsakligen är bland de mest bildade klasserna, som öfvergång till Catholicismen egt rum, äfvensom, att den Anglikanska kyrkan sörjer för tillfredsställandet af folkets andliga behof dels genom den stränghet, hvarmed sabbatens firande iakttages, dels ock genom gudstjenst på andra dagar än söndagar. Afsigten med mitt yttrande var derföre ingalunda hvarken att klandra de förhållanden, som i England ega rum, eller att förespegla oss någon fara af den Katholska lärans inflytande. Mitt ändamål med framdragandet af Englands exempel var blott att fästa uppmärksamheten derpå, att, då endast mera bildade personer öfvergått från den Anglikanska till den Katholska läran, oakadt skilnaden.

skilnaden mellan dessa båda läror i dogmatiskt hänseende ej är på långt när så stor, som mellan den Lutherska och den Katholska, så kan anledningen dertill vara att söka deri, att de andliga behofven blifvit bättre tillfredsställda af den Katholska kyrkan än af den Anglikanska. Det är på grund häraf, som jag ej kan undertrycka min farhåga för hvarje åtgärd, genom hvilken vår statskyrka skulle eftersläppa något tillfälle att tillfredsställa folkets andliga behof. Om ock hos oss öfvergången till Catholicismen varit ringa, så hafva vi likväl under de sednare åren bevittnat uppkomsten af flera större och mindre religionssamfund, hvilka alla såsom hufvudsakligt skäl för sitt missnöje med statskyrkan anfört, att de ej funnit sina andliga behof tillfredsställda inom densamma. Enahanda förhållande eger rum med ej så få personer, hvilka ännu synbarligen tillhöra den Lutherska kyrkan, men dock i smärre kretsar fira sin gudstjenst. Det är i afseende på dessa omständigheter, som jag anser förhållandena i England kunna tjena såsom exempel för oss. Det är äfven på grund af dessa omständigheter, som jag tror, att vi ej böra förringa den yttre vigten af de tre stora kyrkohögtiderna, hvilka för folket ega en större betydelse just derigenom att de firas två dagar å rad, och genom hvilkas firande på detta sätt folkets uppmärksamhet och eftertanke närmare fästas vid dessa högtiders stora inre betydelse.

Herr von Möller: Jag lofvar att fatta mig kort. — Jag har egentligen uppträdt blott för att bemöta ett af de skäl som blifvit anförda för återremiss. I den landsort, der jag bor, skulle man ej kunna ersätta Annandags-gudstjensten med en gudstjenst på eftermiddagen föregående dag. Som en stor del af Herrarne har sig bekant, är nemligen der nästan hvarje prest skyldig, att alla helgedagar predika i två kyrkor. Då nu i den ena kyrkan predikan hålles om förmiddagen, i den andra om eftermiddagen, skulle det således i en stor del af Sverige blifva omöjligt att genomföra nyssnämnda förslag. I stora socknar skulle äfven en eftermiddagsgudstjenst ej kunna besökas af andra än dem, som bo närmare kyrkan, emedan mörkret skulle hindra de mera långväga från kyrkofärd. Jag tror derföre, att, om förslaget om återremiss bifölles, skulle en stor del af Svenska folket gå miste om bevisandet af en gudstjenst.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande Utlåtande och dels återremiss deraf, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvarefter och sedan proposition på bifall till Utlåtandet förnyats samt med talrika ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes och justerades följande voteringsproposition:

Riksd. Prot. 1 Afd.

»Den som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 36, i anledning af väckt motion om indragning af åtskilliga helgdagar, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återremitterar Kammaren detta Utlåtande.»

Sedan voteringspropositionen blifvit anslagen, verkställdes omröstningen; och befunnos vid dess slut rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 25.

Föredrogs Stats-Utskottets den 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående befrielse för Löjtnanten L. M. Törngren från honom ålagd ersättningsskyldighet i följd af ångkorvetten Orädds sammanstötning med Ryska handelsbriggan Fanny.

Herr Wallenberg: Här föreligger ett fall, som är egendomligt och påkallar uppmärksamhet. Det är alldeles ostridigt, att en sammanstötning egt rum mellan två fartyg och att skada derigenom skett på det ena. Den vakthafvande officeren på det andra fartyget har härför blifvit klandrad, dömd och straffad. Nu är det ej min afsigt att fritaga denna person från ansvar, men jag vill fästa uppmärksamheten på de domar och straff, som öfvergått honom. Först och främst hafva domstolarne fällt honom för bristande uppmärksamhet. Brist på uppmärksamhet ådagalägger den, som lemnar sin post eller gör sig skyldig till sådan förseelse, som förringar hans uppmärksamhet. Det är emellertid alldeles icke bevisadt, att Löjtnant Törngren gjort sig skyldig till bristande uppmärksamhet, utan hvad han brutit uti, det är omdöme. Jag anser att det bör tagas i betraktande, att han är en ung officer, och att det är lätt att i ett kritiskt ögonblick förlora fattningen och misstaga sig, liksom det är lätt att efteråt döma om hvad som bort göras. Han har för detta redan blifvit straffad med arrest och han skulle nu ytterligare straffas med skyldighet att ersätta skadan. Jag för min del anser detta obilligt. Om han hade straffats med sex månaders arrest eller med utstrykning ur rullorna hade det varit bättre än nu. Ty nu har man dömt honom så att han blifvit ruinerad. Följden häraf blir den, att han får lefva på vigilans i sina öfriga dagar, om ej någon alldeles utomordentlig händelse mellankommer. En sekundlöjtnants lön är nemligen sådan, att den ej tål vid en in-teckning till hälften. Straffet synes mig derföre obilligt. Derjemte är det äfven ej rättvist, om man också godkänner sjelfva sättet. Ty man har sagt åt honom: »här äro räkningarne, betala dem nu!», men man har ej lemnat honom tillfälle att tillse deras rättighet. Och om någon, utom Löjtnant Törngren, gjort sig skyldig till bristande omdöme, så är det chefen för ångkorvetten, jag tror han hette Pantzarhjelms. Man har nemligen rätt att fordra mera af en chef än af en ung sekundlöjtnant. Chefen borde hafva tagit briggen på släp och gått in med den till Carlskrona, der

den snart och billigt kunnat blifva reparerad, så att ej ersättningen blifvit så stor och vinsten på hafveriet så betydlig. Men han gick helt och hållet andra vägar. Jag vet nu icke om Löjtnant Törngren fick se till arbetet med reparationen; räkningarne utvisa emellertid alla möjliga provisioner och andra dylika kostnader, som kunna vara förenade med ett hafveri. Jag tror derföre att detta är ett fall, då Kongl. Maj:st haft all anledning att vädja till Representationens ädelmod; och jag yrkar derföre afslag på hvad Utskottet tillstyrkt och bifall till den Kongl. Propositionen.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr von Gegerfelt: Äfven jag för min del hyser den åsigt, att Stats-Utskottet gått väl strängt tillväga, då det af anförda betänkligheter ansett sig böra hemställa till Riksdagen att icke bifalla den nädiga Propositionen. De betänkligheter, Utskottet framhållit, äro två: den ena, att Löjtnant Törngren, genom bristande, men honom såsom vakthafvande officer åliggande uppmärksamhet, varit vållande till ombordläggningen; den andra, — exemplet. Bristande uppmärksamhet är en bland de lägsta graderna, hvilka börja med beräddt mod; och om Löjtnant Törngren icke gjort sig saker åtminstone till bristande uppmärksamhet, hade ansvar icke i något hänseende kunnat drabba honom. Häraf kan således ingen anledning till betänklighet hemtas. Återstår nu det andra, exemplet. Löjtnant Törngren har redan undergått den kriminela bestraffningen för sin felaktighet uti ifrågavarande hänseende. Det lidande, som hos en ung man med hederskänsla och framtid för sig framkallas vid medvetandet att hafva varit vållande till en skada, är redan i och för sig ett icke ringa straff för den felande sjelf, och jag vågar påstå att sjelfva denna händelse utgör en nog kraftig varning både för honom sjelf och hans kamrater. Det är icke heller Staten värdigt att hos någon medborgare utkräfva sista skärfven, allrahelst om, såsom fallet vore här, Statens fördel skulle blifva obetydlig, men deremot ruinerande för medborgaren. Vi hafva dessutom ett ytterligare skäl för bifall till den nädiga Propositionen. Det är ej mera än några dagar sedan, förre Lokomotivföraren Riex blef, med anledning af nädig Proposition, befriad från de honom ådömda, af allmänna medel bestridda ersättningsbelopp och detta på skäl, som passa in på förevarande fall. Han hade, såsom vållande till olycka, blifvit dömd till ansvar, enligt lag, och att utgifva ersättningar. Han hade utstått det honom ådömda straffet, och dels till följd häraf, dels enär anledning ej förekom, att Riex kunde blifva i tillfälle att ersättningarne gälda, och dels med afseende å det Riex meddelade vitsord angående hans förut ådagalagda uppförande i tjensten, blef den nädiga Propositionen af Riksdagen bifallen. Allt detta passar in här. Visserligen är det sannt, att det kriminela ansvaret, som drabbade Riex, var hårdare än det som Löjtnant Törngren fått undergå, men så var också vållandet hos den förre gröfre och följderna af olyckan betydligt större.

På grund af hvad jag haft äran anförä, får jag derföre anhålla, att Kongl. Maj:ts nädiga Proposition måtte blifva af Kammaren bifallen.

Herr Tornerhjelm: De föregående talarne hafva redan sett saken både från moralisk och juridisk synpunkt, samt kommit till det resultat jag önskar, eller att den Kongl. Propositionen bör af Kammaren bifallas. Jag behöfver därför icke åberopa de af dem redan anförda skäl, hvilka äro tillräckligt talande, utan tillåter mig endast nämna att, då Löjtnant Törngren icke kunnat tillvitats annat än bristande uppmärksamhet och omdöme, samt då man icke skäligen kan eller bör alltför strängt bedöma en ung officer, om han i farans ögonblick förlorar besinningen, man bör vara belåten dermed, att han utstått sitt straff, och icke dertill utkräfva ersättning, ty, utom det att detta icke vore Staten värdigt, anser jag att ett sådant exempel skulle kunna hos andra unga män förlama all energi. Jag instämmer således med de Herrar, hvilka yrkat, att den Kongl. Propositionen måtte af Kammaren bifallas.

Herr Fåhræus: Det är med ledsnad jag nödgas förklara, att jag är af annan mening än de föregående talarne; men då ett tjenstefel blifvit begånget af den svåra art, att en så betydlig förlust, som den ifrågavarande, kunnat ske, anser jag det vara af stor vikt, att en sådan påföljd ej uteblir, som är egnad att väcka till besinning både den felande själf och andra, hvilka kunna komma i samma predikament. Såsom en sådan påföljd kan jag ej betrakta hvarken den extrajudiciela bestraffningen af 20 dagars arrest, Löjtnant Törngren fått undergå, hvilken bestraffning eger rum äfven för smärre militära förseelser, eller den ersättning till vittnen, Löjtnant Törngren blifvit ålagd utgifva. Jag skulle för min del gerna lemnat min röst för ett mildare utslag, om administrationen vidtagit någon åtgärd för att få Statens förlust åtminstone något minskad, om t. ex. Staten haft införsel i hans lön ifrån det utslaget föll. Så mycket lidande bör han åtminstone underkastas, att det kan blifva en allvarlig påminnelse för honom och en varnagel för andra; jag fruktar att ett motsatt förfaringssätt vore vådligt. Man har jemfört Löjtnant Törngren med förre Lokomotivföraren Riex; men hvad denne beträffar, så utgjorde det honom ådömda straff en ganska allvarlig påminnelse både för honom själf och för andra; må man erinra sig att hans straff var ett års fästning och tjenstens förlust. I detta fallet deremot har en bestraffning, med den Riex ådömda ens i någon mån jemförlig, icke egt rum; och jag anser det därför vådligt, om den nådiga Propositionen skulle bifallas. Jag vågar tillmäta mig så mycken ömhet om mina medmenniskor som andra, men i statsärenden måste beslutet dikteras af de följder, det kan medföra, och icke af hjertats känslor.

Jag finner mig därför föranlåten instämma i Utskottets Utåtande.

Herr Nordenfelt, Enar Wilhelm: Fullkomligt instämmande med Herrar Wallenberg och Gegerfelt i afseende på sjelfva försummelsen, som kommit Löjtnant Törngren till last, anser jag dock uppenbart, att denna försummelse blifvit genom den ådömda och undergångna bestraffningen försonad, samt att således denna ej bör ökas genom uttagande af en skadeersättning. Jag lemnar därför åsido allt hvad som passerat före sammanstötningen, och får då i första rummet, för att be-

möta den emot befälhafvaren å korvetten af en annan talare gjorda anmärkning, att han ej, efter det olyckan inträffat, återvände till Carlskrona för att reparera de lidna skadorna, hvarigenom reparationen med minsta kostnad skulle kunnat verkställas — nämna att, enår korvetten hade ombord en transport båtsmän med destination till Bohuslän, befälhafvaren ej egde, emot gifna order, återvända med desse till Carlskrona. Hvad sjelfva ersättningsanspråket vidkommer, så är det ådagalagdt, att Törngren icke eger tillgångar. Jag har, såsom landshöfding i Blekinge län, vid hällen undersökning inhemtat, att han hvarken för närvarande eger några sådana, eller med sannolikhet har några att vänta. Om Riksdagen skulle godkänna Utskottets Utlåtande, blefve följden häraf, att den exekutiva myndigheten seqvestrerade halfva hans lön, och sedan en gång hvarje år undersökte, om han genom lotterivinst eller på annat oförmodadt sätt förvärfvat sig tillgångar. Skulle han då, möjligen genom den skicklighet, han eger i gymnastik och fäktkonst, hafva förvärfvat sig en säng, en byrå eller andra husgerådssaker, så måste dessa tagas i mät. Han skulle således komma att stå på den punkt att aldrig kunna ega något, och vara utesluten från möjligheten att förvärfva sig något. Alltid skulle han nödgas lefva på indragningsstat och nära nog på vatten och bröd, ty halfva lönen, om också premierlöjtnants, skulle omöjligen kunna förlå att lefva, hvad man brukar säga, komfortabelt. Bifall till Utskottets Utlåtande skulle slutligen medföra, att Löjtnant Törngren, som är en skicklig officer — hvilket bevisas deraf, att han icke blifvit satt på reservstat, hvartill annars lämpligt tillfälle nu skulle förefunnits vid flottans omorganisation — skulle vara tvungen att i annat land söka sin utkomst. Jag vill visserligen icke påstå, att härigenom fäderneslandets förlust vore oersättlig, men jag tror ej, att man för den lilla vinsten, som kunde uppkomma genom att ärligen få uppbära några hundra R:dr, bör landsförvisa en medborgare, hvilket antagligen skulle inträffa, om också utslaget icke komme att lyda på landsförvisning. Uti den ifrågavarande nådiga Propositionen har Kongl. Maj:t till Riksdagen hemställt, att få begagna sig af ett utaf Konungamagtens vackraste prerogativer — benådningsrätten. Om det varit behöfligt för Kongl. Maj:t att hänskjuta denna fråga till Riksdagen är en annan sak. Benådningsrätten är rättigheten att uti sådana fall, der lagen ej är fullt rättvis — och man kan icke begära, att den skall vara detta, då den icke är skrifven för hvarje särskildt fall — få utöfva en högre rättvisa, byggd på billighet, och lämpad efter de omständigheter, hvilka vid olika tillfällen inträffa. Utöfvandet af en sådan högre rättvisa har Kongl. Maj:t begärt, att Riksdagen uti denna sak måtte dela med Honom, och jag för min del vill icke afstå från deltagande häruti, hvarföre jag yrkar, liksom flere andra talare, bifall till den Kongl. Propositionen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, dels ock afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga Proposition, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades talrika och starka nej jemte ett eller annat ja, och

sedermera proposition på afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, då svaren utföllo med talrika och starka ja jemte ett eller annat nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs Stats-Utskottets den 23 dennes bordlagda Memorial N:o 18, angående förskott å aflöningen för den hos Kamrarne och Utskottet anställda betjening.

Flere ledamöter begärde detta memorial ånyo på bordet, hvarvid anmälde sig och yttrade

Herr Wallenberg: Då det ifrågavarande Utlåtandet endast rörer ett förskott till tjenstemännen, hvilka härpå redan fått vänta länge nog, får jag hemställa om icke Kammaren, oaktadt det endast en gång varit bordlagdt, ville i dag företaga detta Utlåtande till afgörande. Riksdagen har ju sedan rätt att bestämman arfvodenas belopp.

Herr Grefven och Talmannen förmälte, att, då ytterligare bordläggning af det ifrågavarande memorialet blifvit af flere ledamöter begärd samt denna begäran icke af dem återkallats, memorialet måste blifva på bordet hvilande.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 23 dennes bordlagda Utlåtande N:o 19, i anledning af Rikets Ständers år 1866 församlade Revisorers berättelse om granskningen af de under Kongl. Kommerce-kollegii förvaltning ställda fonder.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 23 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 37, i anledning af väckt motion (N:o 56) om en underdånig framställning till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga Lagberedningens förslag till Civillag; och

N:o 38, i anledning af väckta motioner om ändring i nu gällande lag angående äktenskapsförord, mannens målsmansrätt för hustrun och giftorätt i bo.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 27 dennes bordlagda Utlåtande N:o 2, angående väckt motion om rättighet för de särskilda länens landsting att utse, jemte ledamöter, jemväl Suppleanter till Riksdagens Första Kammare.

Föredrogs, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 27 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 20, angående beräkningen af Statsverkets inkomster,

N:o 20, Litt. A, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående upphörande af grundrantas utgörande för valk- och stampverk;

N:o 20, Litt. B., i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om nedsättning i räntan för Trysunda fiske;

N:o 20, Litt. C., i anledning af väckta motioner dels om upphörande af alla på jordfastighet lagda skatter och onera, dels angående grundräntornas kapitalisering och inlösen m. m.;

N:o 20, Litt. D., i anledning af väckt motion om befrielse från erläggande af tionde för tillverkning af metaller, med undantag af tackjern inom bergslag; samt

N:o 20, Litt. E., i anledning af väckta motioner angående dels upphörande af inrikes fyr- och båkafigter, dels lindring uti så väl dessa som flera andra omgälder af sjöfarande.

Härefter anmälde sig och yttrade

Herr Fåhræus: Då afgörandet af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 20, bilagorna A. B. C. D. och E. äro af beskaffenhet att kunna hafva inverkan på samma Utskotts Utlåtande N:o 20, angående Statsverkets inkomster, får jag vördsamt föreslå, att dessa bilagor komma till pröfning före hufvudbetänkandet och att de således få, å föredragningslistan till nästa plenum, uppföras före detta.

Till detta förslag lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 27 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 21, i anledning af väckt motion om utbyte af stämpelpapper;

N:o 22, i anledning af väckt motion om beviljande af skattefrihet under viss tid för Edsbackens och Rishållans nybygges-innehafvare;

N:o 23, i anledning af väckt motion, angående en del lediga båtsmansnummers bibehållande såsom vakanta och vakansafgifternas reserverande till en krigsfond;

N:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om tillåtelse för Göteborgs stad att få inlösa eganderätten till Kronosäteriet ett mantal Sannegården i Lundby socken och Östra Hisings härad af Göteborgs och Bohus län; samt

N:o 25, i anledning af väckta motioner om eftergift af Kronans rätt till danaarf efter tvänne personer.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Bevillnings-Utskottets den 27 dennes bordlagda Betänkande N:o 6, i anledning af en utaf Herr Jöns Pährsson väckt motion, angående skärpt ansvar för oloflig varuförsel.

Föredrogos Herr Dicksons, Axel, den 27 dennes bordlagda motion N:o 78, angående ändring i Riksdags-ordningens föreskrifter om sättet för omröstningars verkställande hos Kamrarne och Utskotten.

Herr von Geijer: Många skäl kunna tala för en förändrad föreskrift beträffande voteringen såväl inom Kamrarne som inom Utskotten, men jag fruktar att motionens vidsträckta omfattning skulle föranleda till omarbetning af en stor del af Riksdags-ordningen, hvarmed, enligt mitt förmenande, den nya Representationen ej för närvarande bör sig befatta. 48 §, som bestämmer huru omröstning inom Utskotten skall försiggå; 60 och 65 §§ som röra omröstning inom Kamrarne, samt 51 §, som föreskrifver att den, hvilken talmansbefattning utöfvar, ej må deltaga i öfverläggning eller omröstning — alla dessa §§ skulle komma att omredigeras. Det kunde nemligen ej gå an, att Talmannen, om han vore beröfvad rättigheten att deltaga i öfverläggningen, skulle få vid paria vota bestämma beslutet; och om Talmannen skulle få deltaga i öfverläggningarna och besluten, finge Riksdagen en alldeles förändrad fysionomi. En annan omständighet, värd att betrakta, är sättet huru man skulle reglementera. Icke kunde man gerna föreskrifva, att voteringen *alltid* skulle vara öppen; i vidsträcktare mån kunde väl icke öppen votering antagas, än att slutna votering skulle ega rum, om ett större antal af de röstande, t. ex. $\frac{1}{3}$, sådant påyrkade.

På dessa skäl, och ehuru man naturligtvis icke kan komma ifrån att remittera motionen till vederbörligt Utskott, anser jag dock, att den icke bör föranleda till någon åtgärd.

Häri instämde Friherre af Ugglas.

Öfverläggningen förklarades härefter slutad och motionen jemte yttrandet hänvisades till Konstitutions-Utskottet.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Herr Beckmans den 27 dennes bordlagda motion, N:o 79, angående ändring i 28 § Regeringsformen.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.